

частоти, то такий шум оцінюється як м'який, приємний, і він, як правило, стимулює голосову функцію. Шуми ж з переважанням високих призвуків (високочастотні) оцінюються як тверді, колючі, неприємні і погано позначаються на голосі. З цього ми можемо зробити важливий практичний висновок: в акомпанементі співакам повинно міститися більше низьких, м'яких звуків і менше різких, високих.

Негативна дія високих частот на голосову функцію співака пояснюється тим, що ці високі частоти сильно маскують, заглушають найважливішу акустичну якість голосу – його високий формант. Дошкільник перестає відчувати дзвінкість свого голосу, робить всілякі спроби її відновити, не досягає результату й відмовляється говорити. Крім того, за багатьма дослідженнями, звуки з переважанням високих частот самі по собі мають негативний вплив на слух людини та її нервову систему [3, с. 67].

Чим же пояснити, що різні діти по-різному реагують на заглушення? На наш погляд, розгадку цього явища слід шукати в тому, наскільки у дитини розвинене внутрішнє відчуття (м'язове, вібраційне тощо). Адже коли дитина себе не чує, вона керується в управлінні голосом тільки своїми внутрішніми почуттями. Зважаючи на це досвід з заглушенням можна з успіхом рекомендувати як метод визначення ступеня самостійності їх внутрішньої чутливості або як свого роду пробу міцності сформованих навичок.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Шумотерапія – інноваційний та малодосліджений метод в роботі логопеда. Він потребує детальнішого вивчення у контексті подолання мовленевих порушень, у тому числі фонетико-фонематичних порушень мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Богуш А. М., Бельська Г. В., Богінч О. Л. та ін.]; наук. керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д. п. н. – К. : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012. – 26 с.
2. Баль Н. Н. Средовыересурсыобучения и воспитаниядетей с нарушениями речи / Н. Н. Баль // Современные технологии диагностики, профилактики и коррекции

- нарушений развития [материалы науч.-пр. конф. (10–11 окт. 2005 г., в 3 т.)] / Моск. гос. пед. ун-т. – М., 2005. – Т. 2. – С. 19–24.
3. Основы теории и практики логопедии [текст] / под ред. Р. Е. Левиной. – М. : Просв., 1967. – 367 с.
 4. Рибцун Ю. В. Использование коррекционной программы «Дошкольник» в обучении детей с нарушениями речи в условиях инклюзии / Ю. В. Рибцун // Логопедические технологии в условиях инклюзивного обучениядетей с нарушениями речи [материалы Междунар. науч.-практ. конф. (21 марта 2013 г., Урал. гос. пед. ун-т, г. Екатеринбург, Россия)] – Ч. II. – Екатеринбург : УГПУ, 2013. – С. 89–94.
 5. Рибцун Ю. В. Використання ігрових прийомів у розвитку артикуляційної моторики молодших дошкільників із ЗНМ / Ю. В. Рибцун // Дефектологія. – 2008. – № 1. – С. 11–13.
 6. Рибцун Ю. В. Віршики, картинки, звуки для забави і науки. Фонетико-фонематична компетентність дошкільника (у двох частинах) [альбом для ігор-занять з дітьми 3–6 років]. – Х. : Видавнича група «Основа», 2013. – 176 с.

УДК 376.1-056.24: [37.02: 371.382]

В. П. Іванова

вчитель-логопед ДНЗ №1 «Ромашка»

В. О. Малишевська

вихователь групи компенсуючого типу для дітей з вадами мовлення, завідувач ДНЗ №1 «Ромашка»

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ

У статті розкрито особливості впливу дидактичних ігор на дітей із загальним недорозвиненням мовлення під час корекційних занять.

В статье раскрыты особенности влияния дидактических игр на детей с общим недоразвитием речи во время коррекционных занятий.

In the article the features of influence of didactic games for children with general under development of speech during remedial classes.

Ключові слова: дидактична гра, загальне недорозвинення мовлення, корекція.

Ключевые слова: дидактическая игра, общее недоразвитие речи, коррекция.

Keywords : didactic game, general under development of speech, correction.

Постановка проблеми. При нормальному мовленнєвому розвитку діти до 5 років вільно користуються розгорнутим фразовим мовленням, різними конструкціями складних речень. Але не в усіх випадках ці процеси проходять благополучно: у деяких дітей при нормальному слуху та інтелекті різко затримується формування кожного із компонентів мовлення. Таке порушення встановлено і визначено як загальне недорозвинення мовлення (за Р. Є. Левіною), що являє собою одну із гострих проблем логопедії. Дітям, що мають загальне недорозвинення мовлення, притаманні невисокі показники пізнавального та мовленнєвого розвитку, що негативно впливають на формування особистості дитини та процеси її соціальної адаптації. Тому актуального значення набуває проблема зацікавленості дітей логопедичними заняттями. Діти виконують тільки ті завдання, які їм подобаються. Тому, щоб дитина не втомлювалась, необхідно використовувати відповідні дидактичні ігри для закріплення матеріалу. Під час виконання таких ігор діти непомітно для себе роблять усі вправи, запропоновані вчителем – логопедом, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку К. Д. Ушинського, гра - це специфічна форма пізнавальної діяльності, у якій дитина відображає дійсність дією, мовленням, відчуттям, творчим переконанням. Цінність гри полягає й у тому, що в ігровій діяльності навчальна, розвивальна і виховна функції тісно взаємопов'язані. Різні аспекти ігрової діяльності висвітлено у дослідженнях педагогів-класиків (В. О. Сухомлинського, К. Д. Ушинського), психологів (Є. А. Аркіна, Л. С. Виготського). Саме в процесі гри розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом однолітків, взаєморозуміння дорослого і дитини.

Мета статті: розкрити особливості впливу дидактичних ігор на корекційно-розвивальний процес дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дидактичні ігри – один з основних засобів розвитку пізнавальних процесів мовлення та мислення. Особ-

ливо велика роль цих ігор у збагаченні словника дітей.

Для вчителя-логопеда дидактична гра являється одним із важливих засобів роботи над мовленням дитини з метою корекції її різноманітних дефектів.

У дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто відмічається бідність словника, переважає, в основному, предметно-побутова лексика. Діти погано класифікують предмети по групах. В їх словниковому запасі мало дієслів, які означають стан та переживання людей, іменників, які характеризують людину, а особливо мала чисельна група прислівників та прикметників, які служать для характеристики дій, вчинків. Все це обмежує мовленнєве спілкування дітей. Слабка пам'ять, швидка стомлюваність, невміння зосередитись – такі особливості характерні для дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Тому перед вчителем – логопедом та вихователем, який здійснює безпосередньо керівництво грою, крім основного завдання корекції звукомови, стоїть завдання знайомити дітей з новими словами, поняттями; розвивати та уточнювати уявлення, пов'язані з цими словами, формувати вживання їх в зв'язному мовленні.

У дітей з вказаним дефектом мовлення переважає наочно-дійове сприйняття, так як показ предмета або картинки, які його означають, діють на дитину сильніше, чим слово.

На першому етапі роботи ми, в основному, використовуємо іграшки, конкретні предмети. При розгляданні звертаємо увагу дітей не тільки на назву предмета, але, й на назву чого частин. Вводимо прийоми, які допомагають виділити одинокі предмети, порівнювати їх. Потім переходимо до роботи з різними картинками, на яких зображені тварини, меблі, посуд. При складанні якої-небудь картинки, наприклад, із серії «Одяг» (пальто), діти називають її складові частини. Це допомагає їм краще запам'ятовувати кожну деталь предмета, розвиває увагу, пам'ять.

Дидактичні ігри (лото «Меблі», «Одяг», Іграшки, «Овочі», «Фрукти», «Транспорт», «Інструменти» та ін.) ми використовуємо і при формуванні вміння

класифікувати предмети. Коли діти засвоїли матеріал, проводимо ігри «Хто швидше збере?», «Всі до мене!», мета яких розвивати вміння співвідносити предмети, узагальнювати їх.

Спочатку використовуємо гру «Хто швидше збере?». Пропонуємо не більше двох-трьох груп предметів, наприклад: овочі та фрукти (муляжі). Вчитель-логопед показує дітям різні предмети, а діти називають їх. Потім ставить предмети в різні місця кімнати і пропонує двом-трьом дітям зібрати задану групу.

Аналогічно проводиться гра «Знайди те, що я попрошу!». Вміння об'єднувати однорідні об'єкти формується і в грі.

У грі «Хто більше запам'ятає, що з чого зроблено?» діти по пам'яті називають металеві, паперові та інші предмети. За правильну відповідь вчитель-логопед дає дитині різнокольоровий кружечок. Виграє той, хто збере найбільше кружечків.

Гра «Чий хвіст?» допомагає вирішити декілька словникових задач: вивчити та закріпити назви диких та домашніх тварин, птахів та ін., вправляти в утворенні якісних та присвійних прикметників: довгий, короткий, пухнастий, лисячий, вовчий і т. д., в умінні використовувати кольори та їх відтінки.

На підсумковому занятті діти складають описові розповіді з окремої теми. Можуть бути виконані і розповіді від першої особи.

Метою дидактичної гри «Що знаєш-розкажи» є збагачення словника дітей прикметниками, дієсловами та прислівниками. Наприклад, вчитель-логопед пропонує дітям першої команди розповісти все, що вони знають про кошеня: маленьке, спритне, пухнасте, чорне, ласкаве, грайливе, вусате; друга команда підбирає дієслова: сидить, біжить, підкрадається, муркоче, нявкає, кусається, дряпається; третя команда називає слова (прислівники або прикметники), які характеризують погоду, під час якої кошеня йде гуляти: жарко (жарка), холодно (холодна), похмуро (похмура), вітряно (вітряна), сонячно (сонячна).

Дітям із загальним недорозвиненням мовлення найважче дається диференціація звуків. Тому, велику увагу ми приділяємо іграм, які вирішують одночасно

задачі роботи над словником і над диференціацією звуків. Проводимо гру «Лялька Клава та лялька Раїса». Спочатку діти тренуються в узгодженні прикметників з іменниками в різних родах, в вимові звуків [р] – [л]. У логопеда на столі дві ляльки. Лялька Раїса вдягнена в червону сукню, лялька Клава – в блакитну. Вчитель-логопед говорить: «Лялька Раїса любить одягатися так, щоб в назвах її одягу зустрічався звук [р]. Сьогодні вона чекає гостей. Розкажіть, як вдягнена лялька Раїса?». Діти описують одяг ляльки: «До прийому гостей лялька Раїса одягла красиву червону сукню з червоним жилетом. На голові в неї червоний капелюшок, а на ногах красиві червоні туфлі».

«А тепер давайте подивимось» – пропонує вчитель-логопед – «Який одяг одягла лялька Клава? На ній біла кофта, блакитна спідниця». Далі вчитель-логопед розповідає дітям, що до прийому гостей лялька Раїса приготувала смачні страви, в назвах яких зустрічається звук [р], а лялька Клава – страви, в назвах яких зустрічається звук [л]. На столах розкладені картинки із зображенням халви, торта, сиру, кефіру, лимону, ковбаси, смородини, картоплі та ін. Діти знаходять потрібну картинку, називають, що на ній зображено, визначають місце звука в названому слові і говорять: «Я віддав (приготував, купив, поклав і т. д.) хліб ляльці Клаві», або «Торт приготували ляльці Раїсі».

Нарешті, все готово для прийому гостей, але вони живуть в різних містах й повинні добиратись різним транспортом. При цьому є одна умова! До ляльки Клави гості приїжджають на транспорті, в назвах якого є звук [л] (мотоцикл, велосипед, тролейбус та ін.), а до ляльки Раїси – на транспорті, в назві якого є звук [р] (метро, трамвай, тролейбус та ін.).

Аналогічно проводиться гра «Про ляльку Галю і ляльку Катю» на диференціацію звуків [г-к]. Але тут ми використовуємо прийом складання описової розповіді за запитаннями:

- Що одягнено на ляльці?
- Якого кольору її одяг?
- Які у неї іграшки?
- Що вона любить їсти?

Приведемо приблизну розповідь дітей: «Це лялька Катя. Катя красива. У неї карі очі. Вона одягнена в червону жилетку, кофту та спідницю. Черевички у неї також червоні. Понад усе Каті подобається гратися з іграшковим кошеним та з ляльками. Вона дуже любить цукерки та полуниці».

До групи словникових дидактичних ігор відноситься і гра «Про Сніговика та його друзів». Задачі, які ми вирішуємо в цій грі – закріплення таких тем: «Одяг», «Зимуючі та перелітні птахи», а також диференціація звуків [с-ш]: «Була зима. Сумно Сніговику одному стояти з мітлою. Аж ось підійшов до нього хлопчик. А як його звати – здогадайтесь самі, скажу Вам тільки, що в його імені чується звук [ш]. Діти називають імена: «Мишко, Шура, Сашко». «Правильно, мене звати Сашко, – говорить хлопчик. – А тебе як?» – «А мене Сніговик. Який один і той же звук чується в наших іменах?» Діти говорять: «Звук [с]». Сашко запитує Сніговика: «Назви, який одяг на мені вдягнутий? Діти, допоможіть Сніговику». Діти називають: «Шапка, шуба, шарф» – «Який однаковий звук чується в назвах одягу?». Діти називають звук [ш]. Сніговик дякує дітям за допомогу і запитує у Сашка: «Подумай, з чого я зроблений?». Діти відповідають: «Із сніжних комів, носа-морквинки, бурчльок». На наступному занятті можна запропонувати дітям переказати цю розповідь, придумати свій кінець або початок.

Вищеописані ігри та ігрові вправи проводяться протягом навчального року неодноразово, міняється тільки підбір слів в залежності від звуків, які вивчаються.

Для дітей із загальним недорозвитком мовлення характерна відсутність чітких часових уявлень. Вони плутають назви та послідовність місяців, у них немає чітких уявлень про частини доби. Для уточнення таких понять ми використовуємо гру «Коли це буває?». Ігрову ситуацію створює запитання-загадка: «Хто дізнається, коли це буває?». В різні пори року ми пропонуємо дітям вірші. Наприклад:

«Наша Женя по сніжку
Біжить в білім козушку.
І не видно, де сніжок,
А де білий козушок».

«Літом ластівка літає
Ластів'ят малих навчає:
- Не лінуйтеся, ластів'ята,
Вчиться літечком літати».

Для формування уявлень про частини доби використовуються ігри: «Хто працює рано вранці?», «Хто працює вдень?», «Хто працює вночі?».

Гра «Було-буде» сприяє уточненню уявлень про минуле та теперішнє. Вчитель-логопед пропонує дітям прослухати короткі вірші і відгадати, було це чи буде, таким чином, вправляючи їх у вживанні дієслів.

Скоро, скоро сніг розтане,
З річки скоро лід зійде.
«Це буде», – говорять діти.
Вибіг Гришка на доріжку
Взяв з доріжки Гришка кішку.
«Це вже було», – відповідають діти.

Деяким ускладненням є варіант гри, коли діти придумують та задають один одному загадки. Є цілий ряд ігор, які формують уміння підібрати потрібне слово: «Що вам потрібно?», «Доповнити речення», «Скажи по-іншому». Мета цих ігор – навчити підбирати слова близькі за значенням. Вчитель-логопед пропонує дітям згадати слова, схожі на те, яке зараз назве, наприклад, «красивий». Діти перефразовують: «хороший, прекрасний, чудовий, милий».

Варіант гри: вчитель-логопед називає який-небудь іменник, а діти підбирають до нього підходящі епітети. До цієї ж групи відносяться гра «Підбери слово». Вчитель-логопед пропонує дітям згадати, що можна шити. Діти називають «сорочку, куртку, пальто, штани, сукню». «Як одним словом назвати ці предмети? – «Одяг».

Для збагачення словника – цікаві дидактичні ігри, пов'язані з темою «Професії». Спочатку ми знайомимо дітей з назвами професій (гра «Хто ким працює?»). Попередньо, вчитель-логопед проводить коротку бесіду, уточнюючи, як розуміють діти слово «професія», які

професії знають. Потім роздає картинки, на яких зображені люди різних професій, та закріплює уяву дітей.

Після цього ми організуємо ігри «Хто що робить?», «Хто більше назве дій?». В цих іграх діти вчаться співвідносити дії людей з їх професіями. Вчитель-логопед попередньо пояснює, що кожна людина під час роботи виконує деякі дії: «Я назву професію, а ви згадайте та скажіть, що робить людина цієї професії»: (Лікар – лікує, слухає, дає ліки; кухар – варить, жарить, ріже, гріє).

Варіанти гри: вчитель-логопед називає дії, а діти відгадують, яку професію він має на увазі.

Для дітей старшої групи доцільно проводити ігри, головною метою яких, є навчання розповіданню в іграх: «Що ми задумали?», «Відгадай, хто це?». Діти відгадують предмети за описом, що являється зразком самостійної розповіді. У грі «Опиши картинку» (серії «Хитра лисиця», «Дружок») діти складають невеликі розповіді.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Всі дидактичні словесні ігри проводяться, як складові частини фронтальних занять, або, як самостійні підгрупові заняття. Словниковий матеріал, який вивчається, закріплюється вихователем на заняттях з розвитку мовлення, розвитку логіко-математичних уявлень, аплікацій, конструювання.

Дидактичні ігри не тільки сприяють подоланню мовленнєвих недоліків, збагаченню словникового запасу, але й розвивають всі психічні процеси дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : Програма та методичні рекомендації. / Богуш А. М. – К. : ІЗІН. – 1997. – 112 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєво- ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч. посібник / А. М. Богуш, Н. І. Луцан. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304 с.
3. Бондаренко А. К. Дидактические игры в детском саду : Кн. Для воспитателя дет. сада, [2-е изд.], дораб. / А. К. Бондаренко. – М.: Просвещение. – 1991. – 160 с.
4. Гаубих Ю. Г. Игры в логопедической работе с детьми : пособие для логопедов /

Ю. Г. Гаубих, Г. В. Косова, Ю. С. Липкина и др., [под ред. В. И. Селиверстова]. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1979. – 208 с.

5. Новоселова С. Игра дошкольника / под ред. С. Новоселовой. – М. : Просвещение, 1989. – 286 с.

УДК 376.3:616.89

А. В. Кіпренко

студентка спеціальності
«Спеціальна освіта (Логопедія)»

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ДІАГНОСТИКА СТАНУ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

У статті розглядається методика дослідження стану мовленнєвої діяльності в дітей середнього дошкільного віку із моторною алалією. Представлені результати констатувального етапу експерименту.

В статье рассматривается методика исследования состояния речевой деятельности у детей среднего дошкольного возраста с моторной алалией. Представлены результаты констатирующего этапа эксперимента.

The method of study of speech activity in children of middle school age by motor alalia is considered in the article. The results of the experiment are presented here.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, моторна алалія, методика дослідження, діти середнього дошкільного віку.

Ключевые слова: речевая деятельность, моторная алалия, методика исследования, дети среднего дошкольного возраста.

Keywords: speech activity, motor alalia, methods of study, children of middle school age.

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів роботи на сьогодні залишається корекція моторної алалії. За даними офіційної статистики відбувається неухильне збільшення кількості дітей із цим мовленнєвим порушенням, яке може призвести до виникнення труднощів під час засвоєння навчального матеріалу та порушень особистісної сфери дитини в цілому. Саме тому проблема розвитку мовленнєвої діяльності у дітей